

C. Što da kažemo o svim tim pojavama i činjenicama?

Da neka biljega bude »intermedijalna«, t. j. još nije čovječja (razumnog čovjeka) niti je životinjska, mora biti prvo sigurno: ta ili ta biljega da se ne može spojiti s naravi razumnog bića, dosljedno s naravi skroz životinjskom (primatoida), te **drugo**: da je s morfološkim nedostatkom (t. j. ono, što još fali, da bude konformacija razumnog čovjeka) spojen i proporcijonalni nedostatak u ma. Ovo priznaju svi pristaše descendencije, jer inače ne bi se moglo govoriti o intermedijalnim oblicima između čovjeka i životinje.

Kako je s biljegama neandertalskog čovjeka? Te se dadu spojiti (kompatibilne su) s naravi savršeno razumnom. Naprotiv ona biljega (veći obujam moždana) Pithecanthropusa nije sigurno da nadilazi onaj obujam majmuna.

I to valja imati pred očima, da se slične biljege ili pojedinačke ili skupa nalaze i kod naših savremenjaka (n. pr. kod Australaca, Eskimljana i drugih, i ako ne vazda u istoj intenzivnosti. K tome je neandertalski čovjek ostavio krasne tragove razuma: oruđe, čak i slikarije kojim se i protivnici dive, znakove svoje nabožnosti (pokapao je svoje mrtvace s oružjem i nakitima).

Sve to možemo protumačiti, ako uzmemo da je čovjek tip promjenljiv kako su to svi drugi tipovi.

O onim »tragovima nogu« i onim »primitivnim ratilima većina učenjaka veli da to ne potječe od čovjeka (jer se to moglo dogoditi i slučajem, kako se to i sada događa) ili ne će da ista kaže, jer na tim tragovima fale prsti i ne može se sigurno ustvrditi da su to čovječje noge.

A.

PEROM I OLOVKOM.

Sadhu Sundar Singh.

O njemu smo pisali lani u prvom broju našeg časopisa (str. 29-34). Tu je dokazano, da on nije doživio čudesnih stvari ili proživio 40 dana bez jela i pila; tu se vidi, kako su nastale te priče, koje je i sam Sadhu raširio. Medutim se za ovoga indijskoga čudaka zauzeo marburški profesor Dr. Heiler i napisao njegovu biografiju (Sadhu Sundar Singh. Ein Apostel des Ostens u. Westens. 4. Aufl. Munchen 1926), u kojoj ga prikazuje kao apostola, izabranika Božjega protestantskoga čudotvorca. Sundar Singh je i sam putovao gg. 1920. i 1922. kao u triumu Engleskom, Švicarskom, te Švedskom i Njemačkom, dakako u indijskom odijelu. Nakon toga se za nj zauzeše protestanti, da ga prikažu Evro-

¹⁾ Nema gotovo ostatka, koji nije prelomljen, pa slike, u puk turene, prikazuju »obnovljene« kosti (umišljene slike). Mnogo od toga ovisi, kako se upotpuni ta slika; na pr. kranij La Chapelle aux Saints su već po treći put upotpunili i sve se više približuje čovječjem kraniju.

pi kao svog sveca. To su najprije učinili njegovi biografi Zahir i Parker. Protiv le rabote i protiv spomenutih životopisaca ustao je p. Sierp, urednik münchen-skog časopisa »Stimmen der Zeit«. Heiler je znatno popravio svoje novo izdanje, ali je izdao brošuru »Apostel oder Betrüger? Dokumente zum Sadhu-streit« München 1925). U toj se brošuri hvali, da je samu istinu pisao. Sad opet protiv njega ustaje P. A. Vāth S. J. u svibanjskom broju »Stimmen der Zeit«. On završuje taj svoj članak protiv protestantskih Sadhuovih štovatelja: »Ne poričemo Sadhu njegove nabožnosti, ni djetinje duše, ni njegove ljubavi prema Kristu. Nitko ne misli na to, da ga živa spali. Neka slobodno na svoj način Kristu dalje služi. Samo neka se dalje ne izdaje za čudotvorca, jer on to nije, a drugi neka mu ne daju ulogu u povijesti kršćanstva, koje on ne zna da izvede« (str. 136).

O Duns Scotu.

Mnogi su pripisivali Duns Scotu, da je učio: Sam razum ne može neopbitno dokazati neumrlosti duše ni Božjeg opstanka, a tako ni njegovih svojstava ni dekaloga. Scot je antiintelektualac, subjektivist, Luterov je skepticizam njegov duh. Scot i s njime mlada franjevačka škola prekinula je sa skolastikom.

Sve se to nabacilo na Scotusa. No mnogo je toga rascistio Bäumker u »Christliche Philosophie des Mittelalters«. Zadnjih su godina iznijeli razni učenjaci o Scotu koješta na vidjelo, pa je sada dokazano, da su mu neopravdano pripisana ova djela: De rerum principio, Theoremata, Conclusiones metaphysicae, Expositio in XII. libros Metaphysicae, De perfectione statuum. I upravo su iz tih knjiga Duns Scotovih protivnici vadili navedene prigovore. Krasno je djelo »La philosophie du Duns Scotus«, što je g. 1924. objelodanio u Parizu franjevac Efrem Longpré. Ovaj pisac poznaje izvrsno skolastiku, posebno franjevačke škole i to ne samo iz tiskanih djela, nego i iz rukopisa po bibliotekama u Franceskoj, Njemačkoj, Italiji i drugdje. Ovo će djelo Longpréovo sigurno još bolje razbistriti pitanje o Duns Scotu.

Miroslav Krleža.

O njemu piše Velibor Gligorić: Njegov glas, ma kako imao patosa u sebi, deluje kao pokretač i može se dobiti utisak zvona na uzbunu. On je odmah posle rata krenuo Plamen, koji je bio u duhu vremena: nervozan i gromoglasan. To je bio više poklič na socijalnu bunu nego li kakav pretendent na estetske reforme. Polemičar, više glomazan no živahan, više u pozi no u stvarnom afektu. M. Krleža je uspeo da naruši u velikoj mjeri zagrebačke autoritete. Krleža je pravoshodno subjektivni prozator. Ja sam prigodom prikazivanja njegovog Vučjaka podvukao nedostatak centra ideja. Krležina je ličnost rastrojena, on luta u sebi i nije uveren ni u kakvu pobjedu niti svoju životnu, ni socijalnu. Za to je on poglavito epizodičan, dekorativan. Sva njegova vika ne uzbuđuje. Njegova Hrvatska Rapsodija ima mnogo podizanja na prste da se bude veliki. Njega se njegov život jednom strašno porazio«. (Kritike, 43).

Krleža, Andrić i Gligorić.

»Kao negativna strana u Krleže ističe se, da je on patetičan i onda, kad

govori o neznatnim pojavima. No Andrić ima upravo tu prednost, da i jake potrese duše izriče jednostavno i kratko; pa se i opet prema naziranju g. Gligorića mora to smatrati nedostatkom. Gligorić ističe, kako Škerlić nije imao smisla za umetnost, dokazavši to specijalno u slučaju Laze Lazarevića, umanjujući njegovu umetničku vrednost zbog sentimentalnog karaktera njegove ličnosti, no u tu istu pogrešku upada i g. Gligorić, ocenjujući umetničku pojavu Iva Andrića« (A. Barac u Jugosl. knjivi 1926, str. 169).

Da li je bio »opći potop«?

1. Sv. pismo veli »I sve, što na svetu imaše dušu živu, pomrije« (1 Mojs. 7, 22). Moramo li iz toga zaključiti, da je potop bio svugdje? Nipošto. Ta u istoj knjizi Mojsijevoj čitamo: »To su tri sina Nojeva, i od njih se naseli **sva zemlja**« (9, 19); te: »A bijaše na **svoj zemlji** jedan jezik i (11, 1). Zato se prozva Babel, jer ondje pomete Gospodin jezik **sve zemlje** (11, 9). I glad postajahu sve većom u **svoj zemlji**« (ipak se to odnosi samo na Egipat. 41, 56). Jednako stoji u 3 Reg. 10, 23-24: »Tako kralj Salamun bijaše veći od svih kraljeva zemaljskih bogatstvom i mudrošću. I iz **sve zemlje** tražahu da vide Salamuna«. To je nemoguće, da se odnosi na svu kruglju zemaljsku. Ni kralj nije vladao na svojoj zemlji, a ipak nalazimo ove riječi: »I gdje god žive sinovi ljudski, zvijeri poljske i ptice nebeske, dao ti je u ruke i postavio te gospodarom nad svim tim« (Dan. 2, 38). I prorok je Danijel pretekao, da će četvrta životinja **svu zemlju** izjesti (Dan. 7, 23). Dakle riječ »sva zemlja« ne znači drugo nego dio čovječanstva, i to u našem pitanju »grešnoga« čovječanstva, jer stoji: »I pogleda Bog na zemlju i ona bijaše pokvarena, jer svako tijelo pokvari put svoj« (1 Mojs. 6, 12). Stoga opravdano prihvaćamo, da je potop zahvatio sve grešno, pokvareno čovječanstvo, pa i onu zemlju, gdje je obitavalo to iskvareno čovječanstvo (Aem. Schöpfler, Geschichte des Alten Testaments mit besonderer Rücksicht auf das Verhältnis von Babel u. Wissenschaft, I Hbd, 125-132).

No ako bi tko uistinu dokazao, da spomenute riječi o potopu valja ipak tako tumačiti, da je on zahvatio našu kruglju zemaljsku sa svih strana, nije li to u protuslovlju s modernom znanostu? Ne. Kao curiosum spominjemo, da je lani objelodanio Dr. I. Riem o tome posebnu raspravu iz meteorologije. On je stručnjak, jer je profesor u astronomskom računarskom institutu u Berlin-Dahlemlu. A o potopu piše ovako: »Složno kao i fizikalno slična i mlada Venera imaše zemlja na koncu tercijarnog doba oko sebe oblačno pokrivalo, pod kojim je čovjek proživio svoju rajsku periodu. Kad je napredovalo donje ohladnivanje, počelo je to oblačno pokrivalo da se pretvara u kišu, pa se ta uslijed prekinutog ravnotežja spustila odjednom na svu zemlju. To je bio opći potop. Kad je potop prestao, nastade novo stanje stvari, sunce prevlada i javi se promjena u godišnjoj dobi i duga. Ova se zadnja nije mogla javiti prije, pa je bila ljudima kao znak, da se Bog ublažio« (Eine Kosmogonie-Natur u. Bibel in der Harmonie ihrer Offenbarungen 1925).

J. Wittig na indeksu.

Prošlog je kolovoza došla vijest iz Rima, da je 5 djela Josipa Wittiga došlo na indeks. On je profesor povijesti na teološkom fakultetu u Vratislavi

(Breslau). Glavna su mu djela »Leben Jesu«, »Herrgottwissen« i »Meine Erlösten in Busse, Kampf u. Wehr«. Izvrstan je u pripovijedanju i stilu. W. se ogriješio o katoličku nauku. Ogladajmo važnije tačke njegovih zabluda.

1. W. osakaćuje katolički pojam slobodne volje. Po nauci je kat. Crkve čovječja slobodna volja sposobnost da nešto činimo ili ne (libertas contradictionis), ovako ili onako učinimo (1. specificationis), dobro ili zlo učinimo (1. contrarietatis). Ovo zadnje nije prednost, nego pomanjkanje i znak slobodne volje. Čovjek je po slobodnoj volji gospodar svojih čudorednih čina, nutarnjih i vanjskih. Crkva je ovu dogmu branila protiv manihejaca, predestinacijaraca, panteista i materijalista i osobito protiv protestanata. W. pripisuje slobodu našoj volji samo u nutarnjim stvarima. On piše: »Ljudi ne treba da se kaju za ono što se zbililo, nego samo za to što nijesu imali dobru nakanu« (Hochland 1921-22, str. 7 Cfr. HW. 14; LJ. I. 500; HW. 190). Po W. bi se jednako zbili ljudski čini i kada mi ne bi imali slobodan izbor (HW. 191, 205); Bog mu je jednako odgovoran kao i stvorenje (HW. 206). W. ne poznaje razliku između Božje volje i Božjeg dopuštenja (HW. 205). Po W. bi morali sudovi prestati. I Molinos je nekoć tvrdio, da čovjek nije gospodar vanjski čin učiniti ili ne, pa je Crkva osudila takovu nauku (Denzinger-Bannwart 1261-63)

2. W. iskrivljuje katolički pojam vjere. W. hoće, da i kod smrtnog grijeha postoji zaslužna vjera (EBW. 92); da je samo izgubljenje vjere smrtni grijeh (Hochland c. 20; EBW. 48); po W. tko vjeruje, ne može griješiti (Hochland 13, 16; EBW. 46); na opravdanje i spasenje dovoljna je vjera bez djela (Hochland 13, 16; EBW. 35, 41; LJ. 2, 36). W. ne zna razlog zašto vjeruje (LJ. 2, 414) niti priznaje različitost stepena blaženosti u nebu (LJ. 1, 189), te možemo već na ovoj zemlji biti blaženi (LJ. 2, 62; 2, 83).

3. W. i Krist. W. veli, da Krist nije nikada izričito sebe označio sinom Božjim (LJ. 2, 236); Krist mu nije činio čudesa u znak svojega božanstva (LJ. 1, 292; 402; 308), niti mu je Krist bio slobodan u svom držanju (LJ. 1, 506; 2, 404); Kristova je duša na križu bila sasva prazna (LJ. 2, 403). W. veli, da uskrsnuće Kristovo ne možemo povjesnički dokazati na temelju evanđelja (LJ. 2, 428; 445). W. podmeće katoličkim teolozima krivo poimanje Božjeg poslanstva (LJ. 2, 342).

3. W. i evanđelja. Po W. evanđeliste ne haju za potankostima o životu i nauci Isusovoj (LJ. 2, 13); Wittigu riječ nije podesan nosilac istine (ib. 42). po W. je Isus svoju besjedu na gori uzeo iz nekog starog nacrtu (ib. 55); o Judi, Pilatu i Irudu piše simpatično (ib. 358; 367; 369). W. piše skeptički o čudu u Kani Galilejskoj (LJ. 1, 236); neispravno izvješćuje o nekim činima u evanđelju (Cfr. LJ. 1, 236; 264; 416; 2, 430).

5. W. i katolička Crkva. Po W. Krist nije neposredno osnovao Crkvu, nego je ona izrasla iz kršćanskih duša. W. ne će da Crkvu nazivljemo majkom (LJ. 2, 181); njemu je sva vanjska organizacija Crkve prolazna (HW. 244); ne sviđa mu se crkveno pravo (LJ. 2, 332); Pavlovo kršćanstvo nema utočišta u Crkvi (HW. 244).

6. W. i sakramenti i propovijedi. Po W. će se svaki kršćanin spasiti, a pakao je samo za nekrštene (Hochland c. 22); njemu osobito nije

bitno različito od općenitog svećenstva (Die Tat 1923, Heft 1, 45). Wittig kudi propovijednike, koji spominju vruga i pakao (Hochland c. 10, 17).

W. se neispravno tuži i o kat. kazuistici (L.J. 2, 357).

Wittigov je »Leben Jesu« bio zabranjen i prije indeksa, jer njegovo izdanje nije imalo crkveno odobrenje (prema kanonu 1385, 1, 2). Ova indeksova zabrana upozoruje katolike na razne dužnosti i opreznosti prema Wittigovim knjigama (Prohibitio librorum id efficit, ut liber sine debita licentia nec edi, nec legi, nec retineri, nec vendi, nec in aliam linguam, nec ullo modo cum aliis communicari possit. Codex juris canonici, c. 1398). Prof. Dr. A. G.

Žensko odijevanje. U svibnju se ove godine središnji odbor katoličke akcije poklonio papi. Pijo XI. je tom prilikom kazao o ženskom odijevanju: »Doduše uniforma ne čini vojnika vojnikom, ali je ona ipak znak razlikovanja. Tako je časno odijelo kršćana njihov znak, po kome se oni razlikuju od slabijih kršćana i pogana«. To je papa kazao i ženskom odboru u Rimu. Na to piše švicarski časopis »Die katholische Schweizerin« 15. 4. tek. g.: »Kako je to, da mi katoličke žene opet dobivamo opomenu? Kako to? To se sve moramo upitati. Sasma se pravo opet i opet govori, da je najbolja borba protiv loše mode u tome, da se žene zadube u što dublji, vjerski život i da sebe odgoje tako te im je jasno, što hoće. Svaka od nas poznaje tu dužnost, jer poznaje, kako je dužna prednjačiti dobrim primjerom. No i svaka od nas poznaje i pogibao, kojoj smo izložene uza svu dobru i ozbiljnu volju. Živimo posred svijeta, koji se nazalost više ne orijentira prema moralnim načelima; znamo, kako strašno pada žensko dostojanstvo na bezbroj načina time, što ženi oduzimlju odijelo. I ta nezdrava moda poslužuje dekristijanizaciji svijeta. Mi to znamo, ali smo manje toga svijesne... Nekoje od nas lako pomaknu granicu nedopuštenog i tako još lakše stupe na zabranjeno tlo. A kamo praktično dospije to omicanje granica? Ne govorimo o kratkim ili nikakvim rukavima i previše golom vratu, nego pogledajmo, kako nas kratka odijela brzo zavedu do koncesija. Suknja, koja ne pokriva noge brzo postane tako kratka, da doskora ne pokrije ni koljena. Poslije svijetlih čarapa pojavise se one tjelesne boje, a konačno (kako to javlja jedan pariski časopis) idu sada žene bez čarapa. To je posljedica popuštanja i omicanja granice dopuštenog i